

Sağlık Çalışanlarının El Hijyeni Uygulamalarına Uyumu Neden Düşük? Niteliksel Bir Çalışma

Pınar Ay, Ayşe Gülsen Teker, Seyhan Hıdıroğlu,
Ayşen Sürmen, Pınar Tepe, Uluhan Sili

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi

Halk Sağlığı AD

İnfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji AD

KLİMİK-2016

Amaç

YBÜ'deki sağlık çalışanlarının;

- El hijyeni (**EH**) davranışını şekillendiren **inanış modellerini** tanımlamak,
- EH sağlamaya yönelik **güdüleyici** faktörleri ve **engelleri** belirlemek.

EH uyum düzeyini **artırıp**, hastane
enfeksiyonlarını önlemeye yönelik
strateji oluşturmak

Yöntem ve Gereç (I)

- Çalışma türü: niteliksel
- Örneklem tasarımı: olasılıksız örnekleme
 - 14 Hekim (1 öğretim üyesi, 2 uzman, 7 asistan, 4 intern doktor)
 - 9 Hemşire
 - 2 Temizlik personeli

±

25 katılımcı

Yöntem ve Gereç (II)

- Veri toplama yöntemi:
 - 4 Odak grup tartışması; OGT $\approx$ 1.5 sa.
 - 6 Derinlemesine görüşme; DG $\approx$ 45 dk.

Görüşmeler sırasında
katılımcıların izni alınarak
ses kaydı yapılmıştır

- Veri analizi:
Görüşmeler kelime kelime **yazıya** dökülmüş, **kodlanmış**
ve **tematik** içerik analizi kullanılarak incelenmiştir.

Hastane İnfeksiyonları EH Uygulamaları ile ilişkili mi?

*“....Tamam el yıkıyoruz ama ister istemez bazen kaçıyor olabilir. **Bu enfeksiyonun el hijyenine bağlı olduğuna ben inanmıyorum açıkçası** yeri geliyor hasta çıkmadan hasta alıyoruz yatak doğru dürüst silinmeden. O yüzden sadece el yıkama, hijyene bağlı olduğunu düşünmüyorum muhtemelen vardır ama her enfeksiyonda el yıkamaya bağlı olduğu yoktur muhtemelen....”*

[İnfeksiyonların ne kadarını el hijyenine bağlıyorsunuz?]

*“Ben **yüzde 20** diyorum.”*

Hemşire

EH uyum eksikliği, enfeksiyon gelişiminde önde gelen neden olarak **algılanmamaktadır.**

Hastane İnfeksiyonları EH Uygulamaları ile ilişkili mi?

Çevresel şartlar
değişmedikçe
infeksiyonlar önlenemez

Sağlık çalışanının rolünün
ve kişisel **sorumluluğunu**
olduğundan çok daha
düşük düzeyde algılaması

Hangi Durumlarda EH Uygulamalıyım?

“Kirli hissedince” veya “ihtiyaç hissedince” EH uygulaması

[Peki nasıl karar veriyorsunuz el hijyeni uygulamaya?]

*“O öyle bir his.... Oraya dokunduysan o enfekte olarak kalıyor aklında yani yıkamam gerektiği aklımda kalıyor. Onun maddeleri (endikasyonları kast ediyor) var ama onun dışında da bir dokunduğun zaman kirli geliyor bir yerden sonra çünkü her yer enfekteymiş gibi geliyor. Hastanın başında bile değil, dosya hemşire bankosunda ama dosyaya dokunduktan sonra bile **öyle bir his geliyor**. Çay içemiyorum sonrasında. Mesela dosyaya değdikten sonra elinizi yıkamaya gerek yok diyor ama ekibe de güvenmediğimiz için doktor ekibine konsültan hekimlere de güvenmediğimiz için mesela kan almıştır şuraya sıçratmıştır. HIV'li hasta oluyor yeri gelince sırf güvenmediğim için eldiven giymek zorunda hissediyorum kendimi.”*

[Endikasyonlar dışında da bir yere değsem kendimi kirli hissediyorum diyorsun?]

“Mesela defibrilatöre dokunuyorsun silinip silinmediğinden emin olamadığın için elini yıkıyorsun....”

Hemşire

Hangi Durumlarda EH Uygulamalıyım?

Temiz hissetmek

*“Eğer ben ellerimi yıkayıp hemşire odasına gittiysem çayımı kahvemi içtiysem tekrar hasta başına gideceksem, tekrar el yıkama ihtiyacı hissetmiyorum ama hastadan hastaya geçeceksem ellerim pudralandığı için yıkama ihtiyacı hissediyorum ama hemşire odasında kendi sağlığımı düşündüğüm için ben **çay içtiğim bardağı zaten tutuyorsam demek ki kendi sağlığımı da düşündüğüm için yıkamıyorum**. Temiz olduğunu düşündüğüm için yıkamıyorum genelde.”*

Hemşire

Hangi Durumlarda EH Uygulamalıyım?

□ **Kirli hissetmek** (hastayla, hasta çevresiyle temas)

Gerçek bir endikasyon oluşmasa da EH ihtiyacı hissetmek

Bedensel ve ruhsal yük

□ **Temiz hissetmek** →

Endikasyon oluştuğunun farkına varamamak

Hangi Durumlarda EH Uygulamalıyım?

Eksik bilgi veya bilginin geçerliliğine inanmama

- Eldiven kullanımı
öncesi EH uygulaması
gerekmez

Çift kat/üç kat
eldiven
kullanımı

*“Eldiven giyince de el yıkayın
deniliyor ya **benim elim hastaya
değmeyecek ki zaten**”*

Hemşire

*(Bir başkası) “Ama onu şeyden
diyorlar ya eldivenden de
geçebiliyormuş mikroplar”.*

Hemşire

*(Bir başkası) “Ama biz **zaten çift
kat eldiven** giyiyoruz.”*

Hemşire

İş yoğunluğu ve iş akışı ile ilgili yaşanan sorunlar

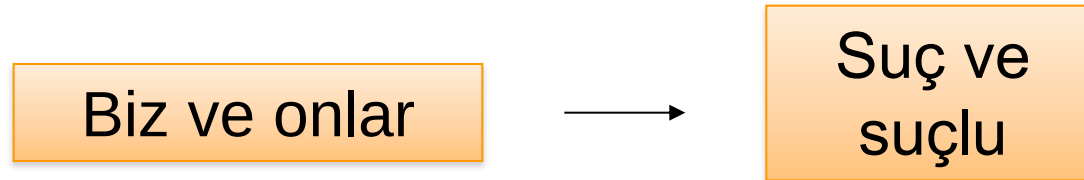
*“İş yoğunluğunuz ne kadar az olursa dikkatiniz o kadar iyi olur. Ben şimdi aşağıda koştur koştur, neyi nereye yaptım, nasıl yaptım. Elimi mümkün merteye opak jelle yıkadım ama kurummasını beklemedim mesela. **Bekleyecek vaktim yoktu. Dokuz tane hasta. Biri bir taraftan 'cordaron' yap diyor, biri bir taraftan 'beloc' yap diyor.** Hani o geçişlerde elimi yıkamaya çalıştım ama efektif mi? Hayır, çok efektif olduğunu düşünmüyorum o yoğunlukta.”*

Hemşire

Ekip alışması ve işyeri kültürü ile ilgili sorunlar

- Aidiyet duygusu düşük
- Çalışanlar ağırlıklı olarak sadece kendi meslek grupları ile özdeşleşmekte ve bir YB ekibi yerine, “hemşireler”, “uzman hekimler”, “rotasyoneler”, “asistan doktorlar” gibi farklı gruplardan söz edilmektedir.

*“Enfeksiyon olayı çıkınca sağlık camiasında en alt grup biz olduğumuz için sanki **günah keçisi** biz oluyormuşuz gibi oldu...”*

Hemşire

Ekip alışması ve işyeri kültürü ile ilgili sorunlar

Farklı meslek gruplarının birbirlerine EH'ninin atlandığına dair geribildirim vermesi

Suçlama olarak algılanmakta

Çalışma ortamında gerginlikler/işlerin aksaması

Ekip alışması ve işyeri kültürü ile ilgili sorunlar

Bil ama yapma!

“Enfeksiyon hemşiresi geliyor. Ama ne diyeyim geldiklerinde değişiyor, gittiklerinde her şey eskisine dönüyor.... Adam boş ver diyenler çoğunlukta. İyi ile kötü temizlemek arasında iki dk.  dk. beş dk. oynar. O beş dakikalar ihmal ediliyor sanki. Düzenli yaptığında acayip bakıyorlar. Mesela sanki personel arkadaşlar acayip bakıyor. Dalga geçilir gibi. Nasıl anlatacağımı bilmiyorum. **'Bak nizamına göre uyguluyor' diye dalga geçiliyor.** Teşvik edici değil. Mahalle baskısı mı derler, personel baskısı mı diyelim. Yeni gelen personellere iimize alacağımız zaman, tam güzel anlatmak yok, **'ben zamanında nasıl öğrendim o da ğrensın'** deniyor. Yeni gelen personel sıkıntı yaşıyor. Askerde **devriyecilik** vardı ben nasıl ektiysem o da öyle çeksin, onun gibi.

[Dalga geçme çok sık dediniz, bu sizi engelliyor mu?]

Engelleme değil de durduruyor. 'Paspas elinden düşmüyor. Bırak gel otur' deniyor. Temizlik suyunu hazırlarken idrar kabı kullanıp ölçülü yapınca dalga geçiyorlar. Kafadan yapılıncı ustalaşmış gibi düşünülüyor.... Bazı şeyden sonra bizim de o duruma geldiğimizi görüyorum. İş sıklığından mı bırakıyoruz. O nizamilik yavaş yavaş kalkıyor.... **Bizde řu yaygın; söyleyeceğin zaman bil, öğren ama uygulamazsan uygulama”**

Personel

Fizik koşullar ve malzeme yetersizlikleri

- ❑ Uygun olmayan lavabo yerleşimleri
- ❑ Lavaboların iç kısımlarında sıklıkla kan tüpleri vb. malzemenin bırakılması
- ❑ İzole odaların bulunmaması
- ❑ Hasta için gerekli olan saç yıkama küveti gibi bazı malzeme ve cihazların sayılarındaki yetersizlikleri
- ❑ Çalışma ortamının dar olması
- ❑ Hasta başında malzeme olmaması
- ❑ Enfeksiyon izolasyon işaretlerinin görünür olmaması

İş akışı güçleşiyor,
tükenmişlik artıyor

+

hastane yönetiminin
hastane enfeksiyonlarını
yeterince
önemsemediği ile ilgili
bir algı oluşturmakta

Geribildirim ve hatırlatmalar EH davranışını nasıl etkiliyor?

- Aynı meslek grubu-yatay ilişki: olumlu algılanıyor
- Farklı meslek grubu-dikey ilişki: olumsuz algılanıyor
- Enfeksiyon kontrol ekibi: olumlu algılanıyor

*“Mesela şey bizim enfeksiyon hemşiremiz hasta başı vizit yapıyor mesela hemşirelere.....Yani onun vizitini yapıyor. Bazen gözlemliyor. İşte **bazen motive ediyor**. İşte diyor ki a bak sen her şeye de dikkat ettin diyor. Tebrik ederim diyor, güzel diyor. El hijyenine dikkat ettin diyor. Eğer uymayan grup da varsa ona da diyor ki; bak işte ben seni gördüm. İşte şuradan önlükle öbür hastaya geçtin, bunu yapmamamız lazım. Ya da eldiveninle pansuman arabasını elledin. Ama sildirmedin. Hani buna dikkat edersen. Hani böyle **kişi bazlı**...*

Hemşire

Verilen Eğitimler EH Uygulamalarını Geliştirmede Etkin mi?

*“Enfeksiyon komitesini suçlayıcı değil, eğitici ve uyarıcı buluyorum aynı şeyi bizim anestezi doktorları yapsa her şeyi biz yapıyormuş gibi aksettiriyorlardı. Bize gözlem yaptılar. Hemşirelerin daha uyumlu olduğu çıktı. Bizi mutlu etti. Sen yapmazsın ama karşı taraf seni suçlar bu insanı üzer. **Enfeksiyon komitesi ön yargılı davranmadı, önce gözlem yaptılar.** Ben onu beğendim. Bu da isteğimizi artırıyor.’*

Hemşire

*“Eğitimden önce çok eksiğimiz varmış. Eğitimin etkisi oldu 6-7 aydır. Eskiden **konferans salonunda da eğitim oluyordu ama bu kadar etkili değildi. [Enfeksiyon kontrol hekimi] birebir eğitim verdi. Ön test son test yapıldı.**”*

Hemşire

Sonuç/ Öneriler

- El hijyeni uyumunun yeterli düzeye getirilebilmesi için bu çalışma ile ortaya çıkan **engellerin aşılması** gerekir
- Eğitim → el hijyeni ⇔ infeksiyon ilişkisi
- Hislere değil, bilgiye dayalı el hijyeni endikasyon bilinci
- Tükenmişlik düzeyi ve ilişkili faktörler araştırılmalı
- Ekip bilinci geliştirilmeli
- Yönetim infeksiyon kontrolünü önemseydiğini çalışanlara hissettirmeli

İlgİNİZ İÇİN TEŞEKKÜRLER!

Yrd. Doç. Dr. Uluhan Sili

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi
İnfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji AD
uluhan@hotmail.com